

Szekeres Sándor: Hunyadi Mátyás király és a székelyek

Hunyadi Mátyást 1558. január 24-ikén a Duna jegén összegyűlt 40.000 főnyi nemesség eget verő lelkesedéssel választotta meg és kiáltotta ki Magyarország királyává. Hunyadi Mátyás idejében a Magyar Királyság Európa egyik legjelentősebb gazdasági, katonai és kulturális nagyhatalma volt, egyedül e nagyhatalom tudott gátat vetni a Török Birodalom terjeszkedésének. Hunyadi Mátyás rátermettségére jellemző, hogy már 14 éves korára Európa egyik legjobb bajvívó lovagja lett, de a katonai rátermettsége mellett ki kell emelni szinte páratlan szellemi tehetségét, hiszen Európa szinte összes nyelvét ismerte és használni tudta. Magas fokú kulturális tehetsége, fizikai ereje, bátorsággal és igazságossággal párosult. Ezért is tekintik a székelyek, mint ahogy a magyarok többsége is, Mátyás királyt igazi nagy formátumú királyuknak, akire már életében is, de halálát követően is mindig felnéztek.

Sajnos egyes magyarul író történészeink közül is jó néhányan vannak, akik folyamatosan fanyalognak, ha kiemelkedő személyiségeinkről vagy a magyarság történelmi szerepéről vagy ne adj Isten kimagasló érdemeiről szól valaki. Folyamatosan igyekeznek kisebbiteni a magyarság Európában betöltött szerepét, mint ahogy Magyarország határait évszázadokon keresztül védő székelyekét is. Még az általam nagyra becsült székely történészek közül is akad olyan, aki megkérdőjelezi azt a számadatot, hogy Hunyadi Mátyás idejében 32.000 székely katona harcolt a magyar király oldalán. Ami még érdekesebb, hogy az idegen zsoldosok számát ezek a történészek soha nem kérdőjelezik meg. A magyarságot lekicsinylő magyarul író történészeink eszmefuttatásait az idegen történészek is nagy előszeretettel veszik át, s csak nagyon ritka, aki tárgyilagosan igyekszik megközelíteni történelmünket. A ritka kivételek közül feltétlenül meg kell említeni Nathalie Kálnoky, magyarul 2007-ben megjelent művét, melynek címe: *A nemes székely nemzet konstitúciói és privilégiumai*. A francia jogász nő székely történelemmel kapcsolatos hozzáállása egyébképpen érthető, hiszen a férje Kálnoky Farkas, híres székely család sarja, kiknek felmenői következetesen harcoltak a magyarság függetlenségéért.

A Habsburg abszolutizmus magyarellenes, elnyomó politikájának egyeneságú örökösei a kommunista időszak történészei, akik annyira jól beágyazták magukat a tankönyvkiadásba is és ezáltal a közvélemény-formálásba, hogy több évvel a rendszerváltás után is sajnos az általuk írt könyvekből kell tanuljanak a magyar fiatalok. A kommunista időszak történészei, amikor elhallgatják a székelyek történelmével kapcsolatos ismereteket, ezzel egy időben mindig igyekeznek kisebbiteni a magyarság szerepét is. Ezek közül a könyvek közül megemlíthetem Walter Mária által írt és először 1987-ben kiadott a középiskolák II. osztálya számára szánt „tankönyvet”, melyet a „nemzeti tankönyvkiadó” 1994-ben újra kiad. E tankönyv 127. oldalán Mátyás király híres fekete seregéről ezt lehet olvasni és sajnos ezt kell tanulják a fiatalok: „A sereg magvát cseh, német és lengyel zsoldosok alkották. Természetesen találunk benne magyarokat és a törökök elől menekülő délszlávokat, románokat is. A zsoldosok száma háború idején 8 ezer gyalogosra és 20 ezer lovasra emelkedett.”[1] Szegény gyerekeink és szegény magyarok, sajnos még mindig azok kapnak pénzt Magyarországon a tankönyvkiadásért, akik a magyarok szerepét a történelemben mindig csak elferdítik, meghamisítják és a rég megszűnt idegen elnyomást szolgálják. Hogyan tudott volna szegény Mátyás király mindössze 28 ezer katonával egyszerre több irányban is sikeres háborút megvívni? Bizonyára Walter Mária és a könyvét elbíráló híres történészcsapat is olvashatta Julier Ferenc Magyar hadvezérek című könyvét, hiszen már 1930-ban kiadták, mégis mintha nem ismernék Julier kutatásainak eredményeit, vagy ha ismerik, nem akarják, hogy a magyar fiatalok is megismerjék. Hiszen Julier Ferenc Mátyás király hadseregéről az alábbiakat írta: „Mátyás hadainak erejéről meglehetősen **pontos adataink** vannak. Tudjuk például, hogy 1464-ben zsoldosokban 5000 gyalogost és 2000 lovaszt állított ki, míg ugyanekkor a magyar zászlósúruk a hadsereghez 12.000 lovaszt szolgáltattak. Velence követének 1479-ben kormányához írt jelentése a magyar hadsereg hatalmas növekedéséről számol be. Sebastiano Baduario velencei követ Budáról írt jelentését annál is inkább el kell fogadni, hiszen a velencei állam a Magyar királysággal ellenséges viszonyban volt abban az időben és értelemszerűen az ellenségről általában mindig igyekeztek pontos tájékoztatás nyújtani minden korban. A velencei

követ tájékoztatása szerint Mátyásnak a török ellen alkalmazható hada 163.000 főre rúgott. Ez a hatalmas sereg a szárazföldi és vízi haderőre tagozódott. Az előbbinek létszáma 148.000 fő volt s ebből a „fekete sereg” cseh, morva és sziléziai zsoldosa 16.000 fő, **magyar és székely zsoldos 46.000 fő (és pedig 10.000 magyar nehéz lovas, 16.000 könnyű székely lovas – lándzsával, pajzsral és kézi íjjal -, 4000 nehéz magyar és 16.000 könnyű székely gyalogos), bandérium 12.000 fő** és 70.000 főnyi havasalföldi és moldvai hűbéres had. Az utóbbiak nélkül tehát a magyar hadsereg több mint 70.000 főt, túlnyomórészt zsoldost tett ki.” [2] Az első kérdés mindjárt az, hogy Walter Mária és társai ha elolvasták Julier Ferenc könyvét, miért nem cáfolják ezeket az adatokat. Ha hallgatnak Sebastiano Baduario adatairól, bizonyára az adatok valós tényeken alapulnak. Talány azonban az is, hogy honnan veszik Mátyás seregének 28.000 főt számláló adatát, hiszen csak a magyarok és székelyek száma 58.000 fő, melyből 46.000 zsoldos és 12.000 a nemesi lovas bandérium. Természetesen Walter Mária számára a fekete sereg magvát a cseh, német és lengyel zsoldosok alkották, azt a tényt, hogy az előbbieket számánál csak a székelyek is jóval többen voltak Mátyás király seregében, szinte kötelező módon el kell hallgatni. A székelyek jelenlétéről még csak említés sincs a „tankönyvben”, hiszen a 32.000 székely katona jelenléte valamiért zavarja a nemzeti tudatot elferdítő „nevelőket”, míg a hadiflottával együttműködő és Julier adatai szerinti 5000 rác természetesen szerepel a tankönyvben, de természetesen a „korszerű” szocialista szóhasználatral „délsláv” néven.

Magyarország több mint 500 éven keresztül Európa nagyhatalma volt, de ezt a tényt is valamilyen megmagyarázhatatlan okból a magukat magyar történészeknek hirdető és ezt elhithető még mindig elhallgatják, ezért is igyekeznek Mátyás királlyal kapcsolatos adatokat is szelektíven értelmezni és tudni. Pedig még a Mohácsi vész utáni Európában is tudták, hogy milyen jelentős szerepet töltött be a magyarság, elég legyen csak Martinus Zeiler: A magyar királyság leírása, 1664-ben kiadott könyvéből érdemes egy-két mondatot idézni: „A magyar királyság a régi időkben igen nagy kiterjedésű volt, a Fekete-tengertől Ausztriáig, Lengyelországtól az Adria-tengerig terjedt, és több királyságot tartott uralma alatt.” „A többi királyságról és fejedelemségről ezúttal nem beszélve, példaként a szomszédos magyar királyság szolgálhat, amely hajdan oly nagy, hatalmas és erős volt, hogy más népek megrémültek tőle, s kevés hozzá hasonló volt a nap alatt.” [3] Azért, hogy tisztelettel emlékezhessünk Mátyás királyról és többet tudhassunk meg a nagy király és a székelyek kapcsolatáról érdemes áttekinteni azokat az okleveleket is, melyek 1458 és 1490 közötti időszakból fennmaradtak.

A Székely Oklevéltár okleveleit átvizsgálva láthatjuk, hogy már Mátyás király trónra-lépését követően alig egy évvel találunk olyan okleveleket, melyek alátámasztják az igazságosságra törekvő és székelyeket nagyrabecsülő intézkedéseket. Mátyás király erdélyi főkapitánya Vingárdi Geréb János 1459. június 22-én Udvarhelyszék kapitányának és székébírájának Pálfalva és Váraljafalu falvak között folyt perekben a király nevében és személyében a legszigorúbban rendelkezve ismét megparancsolja, hogy e levél elolvasása után tüstént szálljanak ki az említett falvakba embereikkel, Nyújtódi Jánossal és Galambfalvi Andrással, ahol is mindkét fél igazságát megvizsgálva hozzanak igazságos ítéletet. Alig telik el egy hét és 1459. június 29-én Nyújtódi János és Galambfalvi András már válaszol is Vingárdi Geréb Jánosnak, melyben leírják, hogy a helyszínen törvényszéket tartottak és igazságot szolgáltattak a pálviai és váraljafalvaiak között. [4] Udvarhelyszék nyugati szélén, a Sóvidéktől délre fekvő Pálfalva (ma Székelypálfalva) és Váraljafalu (ma Firtosváralja) közötti peres ügyön kívül már 1459-ben egy nagyon fontos oklevélre lelünk. Az 1459. évi oklevélben „Lábatlani János, székely és temesi ispán tudatja mindenkivel, akit illet, hogy midőn mi a felséges fejedelem, Mátyás úr, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. királya, a mi természetes urunk különleges megbízásából ezekre a részekre állíttattunk, parancsoló hangvételű levelet kaptunk öfelségétől, hogy Szentmiklósvárszéknek Sepsí Szentgyörgyszéke székétől való elkülönítése ügyében a két székhez tartozó székelyek között támadt és indított pert vizsgáljuk felül, és azt a két fél között a jog rendjét megtartva zárjuk le és a kellő véggel fejezzük be.” Miután ezen királyi levélnek a tartalmát mindenki megismerte, (...) az erdélyi részek nemességének, a székelyeknek és a szászoknak Medgyes mezővárosában (...) általános gyűlésére halasztottuk, hogy ott mi és az összes nemes, székely és szász

ez ügyben bölcs végzést és végső ítéletet hozunk. (...) Mátyás úr már említett új jóváhagyó okleveleiből világosan kitűnik, hogy a már említett Szentmiklósvárszék sohasem tartozott Sepsiszékhez, és soha nem volt annak joghatósága alá vetve, hanem egyedül saját szabadságával élt, és semmiképpen nem kell a mondott széknek engedelmeskednie. Így mi a mondott általános gyűlésen jelen lévő összes országlakossal, tudniillik a nemesekkel, a három nem székelyeivel és a szászokkal együtt oly módon ítélkeztünk és törvénykeztünk, hogy Szentmiklósvárszéket a mondott Sepsiszék semmiképpen nem kebelezheti be, semmiféle joggal nem vetheti alá, hanem az saját szabadságában, amellyel rendelkezik, maradjon meg, mégpedig úgy, hogy ha bárki mostantól a jövőben a Szentmiklósvárszékhez tartozók közül törvénytelenül a mondott Sepsiszékhez akarna tartozni és annak engedelmeskedni, az ilyen minden vagyonának és fejének elvesztésével bűnhődjék a jelen oklevél erejénél fogva.” [5] A székely önkormányzatiság igen korai megjelenését láthatjuk ebben az oklevélben, amikor tapasztalhatjuk azt, hogy a székelyek az igazgatási szintek megszervezésekor arra törekednek, hogy a döntések minél közelebb kerülhessenek a lakossághoz. A sokat hangoztatott Európa Unió alapelvek kidolgozói bizony tanulhatnának a középkori székelység hagyatékából, a természetes regionalizmus megjelenése a **Székelyföldön** ugyanis már akkor megjelent, amikor Magyarországtól nyugatra a monarchista abszolútizmus javában virágzott és szó sem lehetett arról, hogy egy közösség saját ügyeiben saját maga dönthessen.

Mátyás király, - *az őt megelőző magyar királyokhoz hasonlóan* - a székelyeket az ispánok útján igazgatta. Rozgonyi Osvát és Losonci László székely ispánok 1461. október 13-án örökség tárgyát képező malom ügyében intézkedtek. A malmokról azt kell tudni, hogy a malmok az irtványföldre hasonlóan, a magántulajdon, illetve a magánbirtok legkorábbi megjelenési formáját jelentették Székelyföldön. A székelyek között maradt fenn a legkésőbbi időkig a közösségi tulajdonforma. Sőt még a XXI. század elején is jelentős legelő- és erdő közbirtokosságok vannak, ahol minden adott közösséghez tartozó székely résztulajdonnal rendelkezik, s amelyet idegennek nem adhat el, csak egy konkrét faluközösséghez tartozó más székelynek. Szászkezd mezővárosában tartott törvénykező gyűlésnek az is az érdekessége, hogy a **közelgő tizenegyezer szűz ünnepe** előtti legközelebbi csütörtökön, tudniillik törvénykezési napon, huszonötödmagával, mind igaz székelyfiakkal, harangzúgás ideje alatt Székelyvásárhely mezővárosában e célból kiküldött emberünk színe előtt esküt tenni köteles. [6] Mátyás király az 1462. december 9-i, Medgyesen keltezett oklevélében a Kászsónszékhez tartozó székelyek panaszát megvizsgálva megengedte, hogy a Kászsónszéki székelyek maguk közül szabadon választhassanak hadnagyot és bírót és megengedte, hogy ők a már mondott Zsigmond császár úr által egykor engedélyezett régi szabadságaikat élvezzék és azokkal éljenek, maguk közül hadnagyot és bírót választhassanak, és saját székkel rendelkezhessenek. A Miklósvárszékiekhez hasonlóan a Kászsónszékiek is saját önálló közigazgatási egységgel szerettek volna rendelkezni, melyet Mátyás király jóváhagyott. Később ezek a székek, hol úgy szerepelnek, mint székek, máskor pedig, mint fi-, vagy fiúszékek[7].

Mátyás király idejéből származik az egyik legfontosabb hadi szabályzat, melyet úgy is ismernek, mint a **három erdélyi nemzet hadi szabályzata**. A három erdélyi nemzet évszázadokon keresztül a magyar, a székely és a szász nemzetből állt. Az erdélyi hadsereg Budán megtartott hadiszemléjének alkalmával Mátyás király 1463. április 23-án szentesíteti az erdélyiekre vonatkozó hadiszabályzatot, melyet később több évszázadon keresztül szabályozta az erdélyi nemzet, a magyar nemesség, a székelyek és szászok együttműködését, illetve a magyar haza védelmével szembeni kötelezettségét. Ebből a szabályzatból érdemes néhány mondat erejéig ismertetni a székelyek hadkötelezettségét: „X. A székelyek, régi szokásuknak megfelelően haderejük kétharmad részét kötelesek általános felkelés esetén elküldeni a harmadik részt minden eshetőségre készen otthon hagyva. A hadfelkelésre való összehívásuk vagy vérbe mártott karddal vagy székely ispánjuk vagy amennyiben személye az ispánéval megegyezik - a vajda úr levelével történjen. Amikor azonban a szükség váratlan fölkelést kíván, valamennyi szék kapitánya dobokkal és száldobokkal és a Tűzhalomnak nevezett meghatározandó helyeken levő farakások meggyújtása révén ejtse meg az összehívást, aki pedig erre nem jön el, a fejét veszítse. XI. Nehogy azonban a mozgósítás során vagy háború esetén hiány támadjon, az egyes székek kapitányai kötelesek békeidőben - *mégpedig nem nagyon ritkán* - a

fegyverek és az egyéb felszerelés megvizsgálását elvégezni, amit ha elhanyagolnának vagy a [...] parancsnak nem engedelmessé válnának, ki-ki megbűnhődjék.”[8] Az ősi székely harcmódor írásban való fennmaradása azért is rendkívül fontos, mert a székelyek jogszokásaiból és harcra vonatkozó leírásaikból következtethetünk a Szent István előtti magyarok általános jogi- és harci szokásaira.

Kolozsmonostoron 1464. július 19-én öntik formába azt az oklevelet, mely az aranyosszéki székelyek és a torockói nemesek közötti határvitában egyezség formájában véglegesítik a két terület közötti határt. Az aranyosszéki székelyek és a torockói nemesek földje közötti megállapításai túl ebben a latin nyelvű oklevélben érdemes felfigyelni a szép magyar földrajzi megnevezésekre: Aranyos folyó, Apátörvénye, Kőszirt, Csúp, Él, Patak nevű patak, Fejéragyagosköves, Kapus nevű vár, Várköve hegy és Torockó városa. [9]

Mátyás király korában, Szentgyörgyi és Bazini János erdélyi vajda és a székelyek ispánja jelenlétében 1466. január 20-án Zabolán **székely nemzetgyűlést** tartottak, melynek oka az volt, hogy a Kézdi-, Orbai- és Sepsi-székben élő lófő és közszekelyeket a köztük élő és megvagyonosodott előkelők igen sokféle módon elnyomták, ami miatt a székelyek közössége el kezdett elégedetlenkedni és lázongani. A lázongás lecsendesítésére Mátyás király a **székelyek ispánját** küldte, hogy a székelyekkel közösen vizsgálják meg a **székelyek régi törvényeit és jogait**, erősítsék meg régi szokásjogon és írott szabályokban rögzített ősi szabadságukat. A zabolai székely nemzetgyűlésen a nemes előkelőkön kívül jelentős számban részt vettek Székelyország minden székéből a székely lófők és közszekelyek. E gyűlésen megvizsgálták és számbavették a székelyek régi törvényeit és jogait, hangsúlyozva, hogy ezek már nagyon rég óta élnek, továbbá hivatkoztak Hunyadi János Magyarország kormányzója idejében keletkezett oklevélre, melyben szintén megerősítésre kerültek a székelyek jogai és törvényei (ezeket azonban a viszontagságos magyar történelmünk miatt, azonban később már nem ismerhettük meg). A zabolai intézkedések és rendelkezések között elrendelték, hogy a közszekelyeket ne lehessen az előkelők szolgálatába kényszeríteni. Minden közszekelynek szabad választása volt abban, hogy ha egyáltalán akar valakinek szolgálni, de egyetlen közszekelyt sem lehet szolgálatnak alávetni, mint ahogy nem lehet őket arra kötelezni, hogy a székely előkelőknek szántsanak, arassanak, kaszáljanak vagy bárminemű munkára akár fizetségért dolgozzanak, ha ezt ők nem akarják. Elhatározták azt is, hogy tisztségeket vagy hivatalokat a székelyek között bárki, a hatalom vagy a pénz jóvoltából ne bírasson, hanem Székelyföld közösségének egyetértő felhatalmazásával foglalhassa el. Aki ellen merne szegülni Székelyföld nemzetgyűlésén hozott döntéseknek, az ilyen személyt fej- és valamennyi jószága, illetve vagyona elvesztésére ítélték. Elrendelték azt is, hogy senki se merészeljen semmi módon személyében, jószágaiban és javaiban akadályozni vagy megkárosítani egyetlen átutazó utast, bármilyen állású, rangú és nyelvű, és a keresztény világ bármilyen részéből is legyen. Egyedül csak a magyar király vagy a székelyek ispánja parancsából lehet ilyent megtenni, de csak akkor, ha erre ténykedésre írásbeli parancs van a királytól vagy az ispántól. A rendelkezések között szerepel az is, hogy egyetlen hatalmas se szállhasson meg egy székely faluban, ha nincs neki ebben a faluban vagyona vagy jussa és ha a falubeliek nem értenek egyet azzal, hogy a falujukba megszálljon. Nagyon fontos a székely autonómia jogfejlődésében az a rendelkezés, mely szerint tizenkét esküdtet kell választani valamennyi peres ügy megítélésére és eldöntésére. Az esküdtek felét a székely előkelők, a másik felét pedig a közszekelyek közül kell állítani. Az esküdteket egy évre kell megbízni, majd ezt követően újakat kell választani. Minden tisztségviselőt hasonlóképpen egy évre kell megbízni, függetlenül attól, hogy kapitány, székbíró vagy a szék királybírája tisztét tölti be. Az esküdtek, székbírók vagy a királybírók munkájukért a bírságokból befolyó pénzből részesednek, melynek elosztásáért a tizenkét esküdt felel. Az esküdtek rendelkezésén felül sem a kapitány, sem a bírák nem követelhetnek többlet jövedelmet. Egyedül a királybíróknak van joga arra, hogy a székbíró az év leforgása alatt három alkalommal ítéletei és bírságai miatt eskü letételére venni és kényszeríteni. Amennyiben bármely székely szék megtagadná a királybíró jussának, jövedelmének kiadását, tetteért az adott székéből bármely székelyt 15 napig tartó börtönbe lehet vetni. E határidő letelte után a székbíró engedheti el, az ily módon elítélt székelyt.

A székelyföldi jogrend mélységes demokratizmusát fejezik ki a zabolai rendelkezéseknek az a része, amikor elhatározták, hogy „a székbírók és kapitányok addig törvényszéket ne tarthassanak, vagy ítéletet ne hozhassanak, amíg az esküdtek az előző módon meg nem választatnak.” Mégis ha előfordulna, hogy egy adott székely szék bíróságán olyan döntés születne, mellyel valaki nem ért egyet, akkor az ítélettel elégedetlen fél fellebbezés útján Udvarhelyszék bíróságához fellebbezhet. Amennyiben az Udvarhelyszék bíróságának ítéletével sincs megelégedve valaki, akkor a székelyek ispánjához, és azután legvégül a magyar királyhoz fordulhat.

Minden székely saját ügyét először a saját székbeli bíróságán kell elindítsa. A székely jogalkotók nagyon vigyáztak arra, hogy a megválasztott esküdtek tisztségükben tiszteletben legyenek tartva, ezért ha valaki az esküdteket tevékenységükért bármely gyalázkodó vagy sértő szóval illette, az ilyen tettért tizenkét márka pénzbüntetéssel büntették. Rendelkeztek arról a legkisebb bírósági testületről, melyben még meg lehet tartani egy bírósági tárgyalást, ha a tizenkét esküdt közül valaki vagy valakik nem tudnának megjelenni. Abban az esetben lehetett csak megtartani a tárgyalást és ítéletet hozni, ha tizenkét esküdtnek legalább fele jelen tudott lenni a tárgyaláson. A kapitányok és a bírák illetékessége volt a tanúvallomások vagy más bizonyítékok összegyűjtése. A jelenkor bírái bizonyára elborzadnának a székelyek kemény büntetésétől, „ha kiderülne, hogy valaki az állított vagy állítandó esküdtek közül az előbb írt határozattal és rendelkezéssel ellentétesen tevékenykedik, vagy valakinek a jogait tudatosan eltitolja vagy meghamisítja, az igazság előbb bírt vizsgálatán felül kiérdemelje, hogy **az országlakosok közös véleményével megnyúzás büntetésére ítéljék, és bőrét szalmával kitömjék.**” Kétségtelen azonban az, hogy a székelyek között még a XX. század közepe után is, - *míg a kommunista rendszer teljesen össze nem zavarta értékítéletüket* -, nagyon keményen megvetették a bűnözőket, egyszerűen elkergették a faluból a tolvajt vagy a rablógyilkosnak még a házát is lerombolták. Az udvarhelyszéki Korondon 1985-ben a rablógyilkos házát a falu közössége földig rombolta. A nagyon kemény büntetés kilátásba helyezése, azonban nem jelentette egyúttal azt, hogy akárkit jogtalanul le lehetne tartóztatni. A székely falvak lakóinak indokolatlan terheit fékezzi az a rendelkezés, hogy a székbíróval együtt legfennebb három lovas jelenhetett meg egy településen. A székbíró köteles személyesen eljárni a bírósági ügyekben, de helyettet is állíthat, a helyettes azonban már nem állíthat további helyetteseket. [10]

Székelyföld békéjének megőrzése érdekében előírták, hogy mindenki igyekezzen megtartóztatni magát a viszálykodástól, ha pedig mégis előfordulna, hogy akár az előkelő székelyek, akár a közsékelyek között valaki viszályt szítana, az ilyen személyeket át kell adni a székelyek ispánjának, aki az ilyen elkövetőket fejuktól, valamennyi jószáguktól és vagyonuktól minden kegyelem reménye nélkül megfoszthatja.

Az orbaiszéki Zabolán 1466-ban tartott székely nemzetgyűlés rendelkezései korszakalkotó jelentőségűek a székely jog területén, melyhez hasonlót csak az 1505. évi udvarhelyi **Székely Konstitúcióban** találhatunk először. Az agyagfalvi székely alkotmányban (1506) **Székely Ország** földének lakói hangsúlyozzák, hogy „egyenlő akarattal illendőképpen, hűségeinket is megtartván, királyunkat tanáljuk meg, hogy így közönségesen tanácsot tartván jobb móddal állhassunk ellene, míg a helynek messze volta miatt mű is a kútfőhöz, tudni illik a királyunknak kegyelmességéhez és **Magyar Országnak** segítségéhez, kinek mi is tagjainak hivatattunk, vagyunk is, illendő orvosságért mehetünk.” Az egyértelmű állásfoglaláson túl az agyagfalvi székely alkotmány befejező mondatához semmit nem kell tenni, ha a székelyek hazához való elkötelezettségét vizsgáljuk: „Ezen kívül számtalan sokaság, a kik a mi Székely Országunknak javáért meg halni készek volnának, és a **Szent Koronának** is hűséget tartanak.”

Mátyás király hiába próbált békességet teremteni a székely vagyonos előkelők és a közsékelyek között, mert alig telik el egy év és 1467. augusztus 18-án Kolozsmonostoron azért gyűlnek össze a magyar nemesek, a szász és székely előkelők, hogy fellázadjanak a király ellen. A Mátyás király által az 1460-évek közepén bevezetett adóreformok főleg az erdélyi nemesség körében váltottak ki elégedetlenséget. A néhány báró által vezetett összeesküvéshez csatlakoztak a szászok és a székelyek egyes képviselői is. A székelyek részről főleg csík-, sepsi- és marosszéki előkelők vettek részt a

mozgalomban. Az okok között szerepet játszhatott az is, hogy Mátyás a székelységen belüli társadalmi feszültségeket igyekezett a közszekelyek számára megfelelő módon rendezni.

A lázadók szerződést kötöttek egymással a magyar király ellen, mert szerintük mindenki tapasztalta „egész Magyarország elnyomását, zaklatását és nyomorúságát, amelyek által az ország szent királyai, következőképpen ugyanezen ország Isten kegyelméből való felséges királya által adományozott kiváltságok Mátyás király úr által történt eltörlése és visszavonása folytán teljesen elnyomottak és végső romlásba jutottak.” Az összeesküvők elhatározták, hogy megdöntik Mátyás király uralmát. A kitört felkelést az uralkodó azonban gyorsan és határozottan leverte; a meghódoló bárókat ugyan nem bántotta, de a résztvevők - *így a székely előkelők* - közül azonban többeket kivégeztetett.[11] A székelyek többsége egyáltalán nem vett részt Mátyás király elleni lázadásban, ezért az egész összeesküvés nagyon gyorsan hamvába hullt. Az 1467. évi összeesküvésben tevékeny részt vállalt István moldvai vajda (a román történetírásban Stefan cel Mare - Nagy István -), aki egyébképpen a magyar király vazallusa volt, mint minden moldvai és havasalföldi vajda, ami miatt Mátyás király 1467. november 25-én Háromszéken keresztül Moldvába indult, hogy büntesse meg a lázadó vajdát. A magyar hadsereg ostrommal elfoglalta Románvásárt (Roman), majd Moldvabányáig (Baia), haladt előre, ahol a moldvaiak az éj leple alatt megtámadták Mátyás király táborát, ami miatt nagy viadal kezdődött, s mintegy 7000 moldvai és 12.000 magyar és székely katona esett el, s maga Mátyás király is megsebesült, hátába fúródott egy nyílvesző. A magyar hadsereg visszavonult Erdélybe, de István vajda egyébképpen annyira megijedt az összecsapástól, hogy könyörgő levelet küldött Mátyás királynak, esedezve bocsánatért és újból hűséget fogadott a magyar királynak. Nemsokára, 1475. augusztus 15-én Mátyás király 5.000 székelye segítette István vajdát a törökök elleni harcban, ahol fényes győzelmet arattak a Barlad folyó mellett a törökökön.

Mátyás király 1470. december 2-án megparancsolta Dengelegi Pongrác János és Monoszlói Csupor Miklós erdélyi vajdáknak és székely ispánjainak, hogy a Marosszékből levő és az alá tartozó Mezőmadaras, Kölpény és Sámsond nevű falvakban élő székelyeknek adja vissza a Lekence nevű halastavat és iktassák be ezt teljes joggal.[12]

Nem vet éppen kedvező fényt a székelyekre Mátyás király 1471. november 1-i vagy Magyar Balázs erdélyi vajda és székely ispán 1475. február 17-i levele, ugyanis az előbbi oklevélben Brassó város, a másodikban Beszterce város szász lakosai panaszkodnak arról, hogy a székelyek jogtalanságokat követnek el, nem riadnak vissza a rablástól sem. Mátyás király kemény büntetést helyezett kilátásba a bűnelkövetőkkel szemben. Ezt a két rövid oklevelet leszámítva Mátyás király korából származó oklevelek igen pozitív hangszínnel szólnak a székelyekről. Ezért is fogom az alábbiakban részletesebben ismertetni Mátyás király 1473-ból származó oklevelét.

Kemény cáfolata a Walter Mária és társai maszatoló szemléltének az egyik legnagyobb magyar király, a kolozsvári születésű Mátyás levele is, melyet éppen a hadakozás közben írt a király, melyben megerősíti a székelyek adómentességét, de benne van szó szerint az is, hogy mennyire szerette Mátyás a székelyeket és ők is mennyire ragaszkodtak királyukhoz. Mátyás híres fekete seregének zömét is a székelyek alkották, hiszen a kiváló államfői tulajdonságokkal rendelkező uralkodó felismerte a székely haderő fontosságát, mert nem csak ütőképes volt, de ami ugyanilyen fontossággal bírt, hogy más nem magyar zsoldosokhoz viszonyítva sokkal megbízhatóbb volt. Mátyás leveléből kitűnik, hogy mennyire tudatában volt annak, hogy csak a sajátos székely szabadságjogok biztosításával tudja megőrizni az ország hadi erejének megőrzése szempontjából oly fontos székely haderő ütőképességét. Benkő József Kolozsváron 1806-ban „Az Erdélyországi nemes székely nemzetnek képe„ című könyvében közli Mátyás király oklevelét. Az oklevél szövege Benkő József által magyarra fordított változatban a következőképpen szól:

*„Tulajdon parancsolatja Ő királyi uraságának **Mátyás** Magyar, Cseh (és a többi) Országoknak királya, Méray Magyar Balázs Erdély Országunk Vajdájának, a Székelyek ispánjának ő hívségének, és az ő alattvalóinak a mi kegyelmünket ajánljuk. Sajnosan sokan panaszkodnak mi előttünk a mi Udvarhely és Maros Székekből való Lovas és Gyalog*

Katonáink, aki ezen Táborunkban jelen vagynak miképpen az ő tulajdon Nemzetekből való Fő Rendek közül némelyek bizonyos pénzbeli fizetésre őket kényszeríteni próbálnak, és miképpen ez által az ő három részre osztott Nemzeteket megrontani kívánnák. Minthogy pedig az mi legfőbb királyi gondunk és igyekezetünk az volna, hogy mindnyájan azok, akik a mi Királyi megmaradásunkat és előmenetelünket eszközlik, mi tőlünk az ő hozzájuk való hívségeknek méltó jutalmát vegyék. Annak okáért méltó tekintetben vévén az ők és **az egész Székely Nemzetnek** mi hozzánk való nagy hívségét és hadakozó mindenkori különös készségét, hívségeteknek parancsoljuk ezen Királyi Parancsolatunk által legkeményebben, hogy vévén ezen Rendeletünket, azonnal minden halasztás nélkül e dolgot megorvosolják és kiváltképpen a mi az elsőt illeti, minthogy **a mi hív Székelyeink** sem mi nekünk magunknak, sem pedig mi embereinknek **semmi-némű adózással eleitől fogva nem tartoznak**, hanem önként való jóakarattjukból a mi és más jövőendő Királyok Lakodalmára és Szülöttüknek örvendetes tiszteletére, úgy szintén az ő tőlük mi hozzánk és mi tőlünk ő hozzájuk való Követségekre a magok jövedelméből igazságos mérték szerint (a mint ezt a mi más kegyelmes és már Privilégium formájában nékik kiadott Levelünkben bőven megérthetitek) valamit ajánlani kívánnának. Annak okáért minden húzásvonásokat, az egész nép közt leendő kihirdetés által oltalmaztatok, úgy annyira, hogy ha mégis találkoznának némelyek, akik ellenkezőt cselekedni merészelnének, mindjárt az ő bevett szokások szerint minden javaiktól megfosztassanak. A mi illeti a másodikat, azonnal megvizsgálván általában az egész Székely Lovasságot, őket az Őseiktől maradt állapotjuk szerint különös Laistromba vegyenek, akik az ő maradandó különbségek végett Lófőknek fognak neveztetni. A Gyalogokat hasonlóan más Laistromba fogjátok jegyezni, **amit nemkülönbén senki a Főbkek közül becsületének örökös elvesztése alatt ne merészellen megváltoztatni, és ezek, sem pedig más rendbeliek közül senki a mostani és jövőendőbeli Erdélyországunk vajdáinak és Székelyek Ispánjának hírek nélkül feljebb való rendbe, ha csak három annyi földdel és jószággal a mennyi egy maga rendin való Katonának vagyon, bírni meg nem próbáltatik, fel ne vétessenek. Mely tiáltalatok elkészítendő Laistromot nekünk felküldeni és ezen Parancsolatunkat megolvassván a panaszkodó feleknek vissza adni kötelességeteknek lenni ismerjétek.. Különbén sem cselekedvén.**

Kelt Modra Várát vívó táborunkban 1473 esztendő Karácsony Havának 9-ik napján, Magyarországi 16-ik és Csehországi Királyságunknak 5-ik esztendejében.”[13]

Mátyás király 1473-ban a háború kellős közepében írt levele ékes bizonyítéka, a király és a székelység közötti nagyon szoros érzelmi kapcsolatnak, továbbá, annak, hogy a székelyek már nagyon rég óta hűséges és nélkülözhetetlen harcosai a magyar királynak. Mátyás király szavai több mint jó ötszáz évvel később is jól eső érzéssel töltik el az olvasót, aki székely, hiszen a király szavaiból egyértelműen kitűnik, hogy a székelyek mennyire megbízhatóak és a hadakozásban igencsak jártas katonái voltak a királynak. Mátyás fontosnak tartotta a székely haderő ütőképességének megőrzését, mely haderőt a háborúskodások alatt oly fontosnak tartott, hogy megerősítette az összes székely sok évszázados adófizetési mentességét biztosító ősi szabadságjogát.

Havasalföld vajdája, Basarab 1476-ban a törökökkel kezdett egyezkedni, ami azt jelentette, hogy felmondja az évszázados hagyományt, hogy a havasalföldi vajda a magyar királynak tartozik engedelmességgel. Mátyás király Báthori István erdélyi vajdát és székely ispánt küldte 1476 őszen az engedetlen vajda megfenyítésére, mely hadjáratban a székelyek is részt vettek.

A székely katonák vitézsége a törökök elleni harcokban 1479-ben is kitűnt. Az egyik legfényesebb győzelem a kenyérmezei ütközet. A törökök Haszlán Ali bég vezetésével, és a kétkulacos Vlad Tepes havasalföldi vajda által küldött katonákkal együtt 1479 őszen betörték Erdélybe és egészen Gyulafehérvár környékéig feldúlták az országot, rabolva-fosztogatva pusztítottak. Báthori István erdélyi vajda és székely ispán a Szászváros melletti Kenyérmezőn elállta a 60.000 török és havasalföldi csapatok útját és kemény ütközetre kényszerítette őket. A felállított erdélyi hadsereg balszárnyán a Marosra támaszkodva a székelyek, középen Báthori páncélosai, jobbszáron pedig a szászok helyezkedtek el. A csata elején a törökök visszanyomták a szászokat, majd a székelyeket

támadták meg nagy erővel, nagy veszteséget okozva a székelyek soraiban, majd maga a fővezér Báthori István is megsebesült. A legválásosabb pillanatban érkezett meg Kinizsi Pál vezetésével a felmentő sereg. Kinizsi Pál a magyar Herkules, két kézzel vágta a törököket, s a végén 30.000 török és havasalföldi holtteste takarta be Kenyérmezőt. A magyar oldalon is mintegy 10.000 főt tett ki az elesettek száma. Kinizsi Pál két halott törököt felemelve járta el magyar legényes táncát. A fényes győzelmet nem csak Magyarországon, hanem az egész keresztény világon megünnepelték.

Mátyás király seregében a főszerep a lovasságé volt, mely seregben a nehéz páncélos lovasokon kívül igen fontos szerepet játszott az ősi magyar harcmodort továbbvivő könnyű lovasság. Maga Mátyás említi 1481-ben Veronai Györgyhez írt levelében a könnyű lovasokat, akiket huszároknak nevezett. „Könnyű lovasság, kiket huszároknak nevezünk.” (Equites levis armaturae, quos husarones appellamus). Lám-lám mindjárt kiderül a turpisság, hogy honnan jöttek elő a huszárok. Míg egyes „magyar történészek” egész oldalakat szenvednek írásaikban, hogy mely népből származnak a **huszárok**, talán szlávok, talán hottentották, stb., ha elolvassák Mátyás király levelét, akkor talán kissé közelebb kerülnek a valósághoz.[14] Még csak annyit emlékeztetőként, hogy a székely lovasok közül 16.000 könnyű lovas volt, talán huszárnak is nevezhetjük őket másképp.

Mátyás király idejében indult el a mezővárosi fejlődés útján **Székelyvásárhely** (későbbi Marosvásárhely) Marosközéppontjaként. Székelyvásárhely szabadságjogainak kiszélesedése a székelyekkel való konfliktushoz vezetett, ami megmutatkozott a városi hatóságok jogkörének a semmibe vételében. Mátyás király 1470-ben megparancsolta az erdélyi vajdának (egyben székely ispánoknak) és helyetteseiknek, hogy a város lakói fölött csak a bíró és az esküdtek ítélkezhesenek.[15] A konfliktusok azonban nem értek véget, s 1481-ben már Báthori István erdélyi vajdának és székely ispánnak kellett figyelmeztetnie Marosközéppont elöljáróit és tisztviselőit a szabadságjogok tiszteletben tartására.[16] Báthori István erdélyi vajda és székely ispán 1484. november 23-i levelében Székelyvásárhely mezőváros lakóit szokásuknak és törvényüknek megfelelően az Erdély határain túlra történő hadba vonulás alól felmenti. „A székely székek valamennyi székely előkelője nevében elénk terjesztett, hogy a Marosközéppontban levő Székelyvásárhely mezőváros népeinek és lakosainak régi szokása és törvénye, hogy azon mezőváros és lakói Erdélyország határain kívül sohasem voltak hadba vonulásra és hadakozásra kötelezve és kényszerítve, hanem a hadakozáshoz és a hadrakelés terheinek vállalásához csak ezen országban való hadba vonulás esetén voltak hozzászokva.”[17] Báthori István eleget téve Mátyás király korábbi intézkedésének szigorúan megparancsolja Marosközéppont tisztségviselőinek, hogy Székelyvásárhely lakóit ne kényszerítsék külföldi hadakozásra, hanem csak ha belföldön lenne háború, csak ebben az esetben kell hadba vonulniuk a városi polgároknak.

Mátyás király halálát követően a magyarországi főurak igyekeztek a nagy király minden intézkedését elfeledtetni a lakossággal, így a székelyek ősi szabadságjogait is kikezdték. Általánossá vált a harácsolás, a gyengébbek fosztogatása, a széthúzás és az anarchia. Báthori István erdélyi vajda és székely ispán az elsők között van, aki igyekszik a székelyek ősi szabadságjogait megnyirbálni. Embertelen ténykedése miatt 1492-ben a székelyek közössége - *benne kiemelten Zetelaka és Sófalva lakói* - hosszas panaszolja a jogtiprásokat. Ebben a panaszlevélben egyúttal hangsúlyozzák azt, hogy a székelyek Magyarország szent királyainak felkérésére, az oltalma érdekében minden hadjáratban részt vettek és elődeink vére bőven folyt különböző országokban. Kérték II. Ulászló királyt, hogy orvosolja panaszait, ami meg is történt, mert a király Báthori megbízásait visszavonta. Az igazságos Mátyás király emléke annyira beivódott a magyar és székely nép lelkébe, hogy évszázadok elmúltával is, az egyszerű emberek szívesen hallgatják a róla szóló történeteket. Rövid elmélkedésemet azért is vettem papírra, hogy ezzel a próbálkozással is próbáljam rádöbbeneni a székely és a magyar olvasót arra, hogy Mátyás király és kora székelyeinek kapcsolatából sokat lehet tanulni; tanulni lehet az önzetlen hazaszeretet.

Hivatkozások

- 1., Tankönyv a középiskolák II. osztálya számára szánt, Walter Mária, 1987
- 2., Julier Fernc: Magyar Hadvezérek, Aqua Kiadó,Bp., 1990, először 1930, 100 old.
- 3., Martinus Zeiler: A magyar királyság leírása, Babits Kiadó, Szekszárd, 1997, 10 és 14. old.
- 4., Székely Oklevéltár, Szerkeszti Szabó Károly, Szádeczky Lajos; Kolozsvár, 1895, 177-179,
(Továbbiakban: Sz.O.)
- 5., Lásd: (Sz.O., I., 181-184.)
- 6., (Sz.O., I, 187-190)
- 7., (Sz.O., I., 194-197.)
- 8., (Sz.O., I., 198.)
- 9., (Sz.O., I., 200-202.)
- 10., (Sz.O.III., 82-86.)
- 11., (Sz.O. I. 207-211.)
- 12., (SZ.O., I. 216-217.)
- 13., Benkő József: Az Erdélyországi nemes székely nemzetnek képe , Kolozsvár, 1806.
- 14., Markó Árpád: Magyarország hadtörténete, Budapest, 1943, 62. old.
- 15., (Sz.O. I. 215-216.)
- 16., (Sz.O. I. 235.)
- 17., (Sz.O. I. 251-252.)